

STARÝ HRÍCH.

Vesnický román.

"Hlouposti! Daroval jsem vám tři neděle, a co Vavřík Světáku jednou daruje, to zpět neběře," řekl velkopanský. "Ale abychom nezapomněli: potřebují nutně padesátku."

Mlynářka docházela trpělivost, leč přece se ještě přemohl. "Dám ti ji, ale jenom jako závdavek na ty tři tisíce," řekl, aby si nezádal. A přistoupiv ke truhlíci, otevřel ji a po krátkém přehrabování vyňal z ní pět desítek. "Zde náš a jdi! — Za tři neděle přijď, dřív ne!"

Ani prohaný Vavřík neodolal kouzlu a zároveň pokoření z peněz, jež přijímal, ač jich nevydělal ani jinak nezasloužil. Radostně hrábl po papírech a div že nepoděkoval. Leč trvalo to jen okamžik a už zase stál chladný a vypočítavý. Potřásl několikrát bankovkami, jakoby je potěškával, a pak řekl tím svým bodavým, krutě posmívacím způsobem: "No tak, abych už zase šel. Vy mne tu beztoho asi tuze rád nevidíte, ale nic platno. Musíte tomu pomaloučku zvykat!"

Po Vavříkově odchodu Dolanský chvíli stál nad otevřenou truhlíci neschopen jasně myšlenky. Byl se tak již docela oddal naději, že tou pohružkou Světáka zastraší a přiměje k ústupnosti, oželejí již ty své tři tisíce a teď všechna naděje rázem zničena. Nebylo již nejmenší pochybnosti, že Vavřík setrvá na svém požadavku děj se co děj a že raději všechno ztratí, než by slevil.

Pro něho bylo to jako pronesení krutého ortelu, na němž nemohl již změnití ničeho. Zbývala mu jen volba mezi dobrovolnou smrtí a dobrovolným udáním se u soudu.

S takovými myšlenkami Dolanský nemohl ovšem dolů mezi lidi. Zdálo se mu, že by mu na tvářích vyčtli něco z toho, co v jeho duši se dělo. Již to bylo pro něho dosti velikým pokořením a musilo vzbudit pozornost domácích lidí, že dobrodruha, bývalého svého čeledína, neodbyl v čeledníku, ale šel s ním ochotně do své světnice. A Vavřík, jak byl drzý, snad se ještě při odchodu pochlubil penězi, jež z něho vynutil.

Když po hodné chvíli pan otec, uklidniv se, sešel dolů do čeledníku, našel tu Kačabu s dcerou i Evičku v plné práci a v živém hovoru.

"Však tady zrovna povídám, já být panem otcem, ještě bych ho pobudu čerstvěji poslal domů po svých," zapřádal Kačaba, jenž se rád dostal všemu na kloub.

"A proč jste ho sem sám volal," přispíšila Evička, jakoby tušila, že otec ta výtka je nějak nepřijemná.

"Já — copak já? Co jsem já a co pan otec?" odpovídal mistr, posunuv si brejle na čelo a dívaje se na Evičku přísně, jakoby se byla bůhví jak přefekla. "Já tuhle jsem nepatrný člověk, který musí být za dobré s každým, z koho by někdy mohl koukat nějaký ten krejear vydělků; ale pan otec takového Vavříka nebude jakživ potřebovat."

Mlynářka to bodlo, ale že byl již otrlejší, vzešel se rychle k odpovědi: "A mám snad vyhnati člověka, který mi neublížil, když ke mně přijde o pomoc nebo o radu? Vy byste to přece také neudělali?" "To ne, to ne! Pánbůh radě chrání! Ani kdyby mi byl na krásně ublížil! Jsem přece křesťan a znám písmo svaté, kde stojí: Kdo na tebe kamenem, ty na něho chleběm," ujišťoval horlivě Kačaba, jenž velice rád citoval bibli, ač se v ní mnoho nevyznal, čímž se mu

často stávalo, že své vlastní rozumy sváděl na toho onoho evangelistu nebo proroka. "A vím také, že stojí psáno: Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou," přidal nábožně povýšeným hlasem, ale hned zase hleděl z pana otec něco vytáhnouti: "Ale pravdu říkáte — ten Světák, aby byl zlý člověk — zlý člověk právě není."

Tím ovšem padl Kačaba panu otcem do noty, neboť ač Vavříka nenáviděl jako hřícha a jindy nemohl mu trefiti na jméno, nyní nerad slyšel ho tupiti. "Hm — no zlý člověk! Zlého, myslím, nikdo o něm nic neví? Lehkovážný, marnotratný — to ano, hodné do světa — ale proto je Světák; má to už v krvi."

"Eh, ten má ještě jiné věci v krvi," připlteli se do řeči Lukáš, jenž právě seběhl ze zanášky a měl volnou chvíli. "Nechci mu sahat pod osrdí, ale je-li oko do duše okno, myslím že není špatnosti, které by on nebyl schopen."

Pan otec se mrzutě při těch slovech zaskaredil, kdežto Evička pohledem, jež vyměnila se stárkem, projevila svůj souhlas. Kačaba, jehož bystrým očíem nic nemohlo uniknouti, nevěděl teď, co na to říci, aby zachoval se oběma stranám. Pozvedl tedy jen velebně pravici a řekl stárkovi: Práví písmo svaté: Nesuďte, abyste nebyli souzeni!"

"A právě svatý Lukáš, když máš šit, tak nekaž," odeskl mu stárek a odskočil zas do mlýna.

Zasmáli se tomu všichni, nevyjímaje Kačabu, jen panna Týninka pohlížela do své práce, jakoby neměla ani tušení o tom, co se kolem ní děje. A mistr, píchaje horlivě do látky podle slov obou Lukášů, i toho svatého i toho neznaboha, zase navazoval hovor, poněvadž cítil, že chválením Vavříka mlynář se zavděčuje: "Konečně — vojenský člověk! Kdo se mu může divit? Vojna odjakživa špatnou učitelkou mravů. Ale když by teď stal se z něho řádný člověk, musíme zvolat s písmem: "Větší je radost — praeh potvora zatra — —" vzkřikl pan mistr, neboť pohlédnuv ke dveřím, kudy se zase připlížil Lukáš, zajel si notně jehlou do prstu.

"Vidíte, vidíte," pokoušel stárek. "Práví svatý Anastáz, s jehlou není žádný špás! A vy při tom popletete celé písmo svaté, protože v téhle kapitole a v tom verši není nic o potvorách."

"Neznaboha jeden," zavřel Kačaba, cucaje krev z prstu. — "Kdybyste raději byl v mlýnici. Však slyším až sem, že se vám kámen škrtí."

Mlynář máje hlavu plnou jiných starostí a málo chuti baviti se rozmarnou hádkou Kačaby a Lukáše, vyšel z čeledníku a zaměřil na hráz, kam ho to nyní pudilo častěji, než kdy dřívě. Nová rána, již mu dnes Světák zasadil, vyrval mu poslední naději, na okamžik ho omráčila, leč brzy se vzpamatoval. Bylo mu hrozno v duši, ale přece již byl spíše schopen uvažovati, než v prvních dnech, kdy nebyl mocen jediné jasné myšlenky, poněvadž mu v hlavě vše divoce vířilo.

Ovšem byly to trudné myšlenky, jež se mu teď vybavovaly na mysli. Co dělat? Vavříka umlčet nebylo možno jinak než onou hroznou cenou, kterou si sám byl stanovil. Ale toho se mlynář děsil. Obětovati štěstí svého jediného dítěte! Dítěte, jež tolik miloval, na němž visel celou svou duší! Evička, jež byla jedinou jeho radostí!

Odsouditi ji k tomu, aby se zřekla toho dobrého hocha a na celý život připoutala se k ničemovi, jenž otec jejího potupil, jenž nikdy nebude dobrým mužem. A marnotratníka, karbaníka, jenž snad za několik let by promřhal vše, co celá pokolení Dolanských praeně nastřádala. Tato poslední myšlenka byla mlynářovi nejhroznější. Mlynář srostl s tím svým mlýnem, jenž mu byl částí jeho bytosti, že dosti těžce nesl již i tu myšlenku, že nebude tu Dolanský, jenž po něm tu bude hospodařiti, že nezanechá dědictví, jenž on po otci převzal, zase synovi. Jedinou potěchou bývalo mu, že muž Eviččin, Karel Horynů je také z dobrého rodu, ze staré pravé mlynářské krve, syn starého jeho soudruha z mládí a sám dokonalý a na svá léta rozšafný hoch.

V jeho rukou nemusil se báti o mlýn ani o blaho své deery. A teď, že by měl jeho místo zaujmouti ten světoběžník, syn spustlé žebračky, jež byla obci pro pohoršení a bůhví kterého otee, jenž snad někde zhylnul za plotem? A proč to? Proč? Pro jeho starý hřích!

Za jeho vinu měla býti obětována nevinná Evička. Bylo by to spravedlivé? Nebylo by to novým hříchem, jež by spáchal na deerii? Nepobouřil by tím ze hřbitovního klidu onen hrozný stín, jenž tak často děsil ho ze spaní, jenž byl příčinou, že po celá léta míjel spokojený úsměv jeho druhdy veselou tvář?

"Ale co dělat, co dělat?" hučelo mlynářovi mozky, když s hlavou hluboko skloněnou procházel se po hrázi kolem rybníka.

"Není jiné pomoci, není!" zakvílelo to v něm a myšlenka na zakončení všeho násilnou smrtí znovu se vynořila nad povrch jeho vědomí. Smrt — konec všemu! Obětují se za své dítě, řekl sám sobě. A smířil tak svůj starý hřích. A umře rád — vždyť vždyť je už unaven tím životem a konečně — co ho zde ještě čeká? Práci života svého, svůj životní úkol již vykonal. Odchoval Evičku — řádně je z ní děvče a věru že ji nezanechal, jak bývá v rodinách, kde matka příliš záhy se světem se rozloučí; jmenů, jež po otci převzal, znamenitě rozhojnil — Evička bude paní — daleko široko v okolí žádána se jí nevyrovná. A on? Šel by teď na výměnek — na odpočinek! Dobrá, půjde tedy, ale ne do té malé komůrky vedle mlýnice, kde otec jeho a před ním dědeček trávilvali své bestarostné stáří — oh, jemu stačí méně. Ale bude to i tak dobře!

Eh, dobře bude, dobře! Popláče si Evička, nějaký čas se bude musit hanbit, když budou si sousedé šeptati, že je dcerou sebevraha. Tato myšlenka byla mu hořkou, ale i s ní počal se smířovati. Za čas lidé zapomenu. Vždyť tu žil mezi nimi tak dlouhá léta rozšafně, etěn a vážen — to se bude pamatovati, ale těch několik dnů, až ho najdou a než ho pochovají, ty přeletí jako chmura po jasném nebi a — Ne, nezapomenou se! Dobře se pomní dlouho, zlé ještě děle — Ale jakáž pomoc?

Což aby učinil něco na smíření svého nového hříchu? Aby vykonal něco, co by spojeno bylo se vzpomínkou na jeho smrt? Něco dobrého, co by do pozadí zatlačilo jeho vinu?

Šťastná myšlenka! Kmitlo mu hlavou, že v Lužci tak dávno již touží, aby měl svou kapličku, kde by aspoň jednou v měsíci byla sloužena mše. Kostelíček — ano kostelíček! To byl na ten čas vřehol tužeb dobrých těch lidí. Jednou v měsíci — a na svatého Václava, jeho patrona — a v den, kdy on, on — Dolanský pro tuto myšlenku neměl vhodného slova.

Budou se tu modlit za jeho duši. A budou říkat: Bůh milý ví,

co ho to napadlo! Dobře žil, jak živ nikomu neublížil — a najednou — Bylo mu při této myšlence tak nějak skoro sláde. Bude oplakáván, litován, etěn i po smrti. Leč najednou ho napadlo, že nebude! Vždy Vavřík nesmlí přičinu, proč si sáhl na život —

Vavřík — Ta vzpomínka vyvolala žal, vztek a spolu divokou radost. Ej, jak se pomstí tomu bídáku, když mu vyrve kořist z rukou — Ale jeho dobré jméno? Pomstí se zase Vavřík jemu a nad jeho ztuhlou mrtvolou bude mluvit — Eh, ne, ne — toho vítězství mu nedopřeje! Zanechá list, v němž to všechno prohlásí za lež a jako příčinu své smrti udá — co? No, to se najde — vymyslí! A lidé přece budou věřiti jemu, umírajícímu —

Jakže? Před tvář smrti, v okamžiku, kdy chystati se bude vykročit na věčnost — a lháti že by měl? Ne, ne! Napíše pravou příčinu, vyzná se z toho hrozného činu, jenž byl dílem jediného okamžiku poblouznění — a lidé odpustí —

Na tom se mlynář ustálil — to mu pro tu chvíli stačilo.

Skoro radostně pozvedl hlavu. Ulevilo se mu. Zemře. Ale kdy? Eh, dost času. Tři neděle, skoro ještě tři neděle mu zbývají. Konečně — kdož ví, co se za tři neděle ještě stane — těšil se hned zase. A i když ne — dost času. Může ještě ledacos udělati a hlavní věc, napíše své poslední pořízení — Kapličku — dvě mše — ne, tři — třetí na památku na onen hrozný den, který ho stál celé blaho jeho života.

Skoro rozjasněn vrátil se pan otec do čeledníku, kdež právě Lukáš s Kačabou koněl rozmarnou hádku, je-li větším hříšněkem krejčí, který šije z cizího, či mlynář, jenž lidem ubírá z pytle.

S Vavříkem od té chvíle, co měl peníze, jež vynutil na mlynář Dolanském, stala se veliká změna.

Z vojny domů přišel, jak takový staří vojáci bývali, proniknut vědomím, že muž, jenž nosil "císařský kabát", je něčím lepším než každý civilista, že se pro něho nehodí ledajaká práce, že mu musí v hospodě i na sále každý ustoupit a že pokud se neození, může plést děvčatům hlavy a svádět je, aniž by ho za to kdo směl kárati. Však byl "starým vojákem". Ale zároveň měl vědomí, že musí si dát na sobě záležet a že před svými spoluobčany nesmí se zahodit.

A teď najednou měl v ruce peníze, s jichž původem nemohl se pochlubiti! Ej, jak byl hrd na těch pár zlatníků a dukátů, jež si byl přinesl z vojny. Něco si byl zahospodařil z žoldu, ostatní mu vyplátili na ruku, sám pan hejtmán a plukovník, jeden jako odbytý na cestu "do civilu", druhý jako odměnu za udatnost v poli prokázanou. Ale tyto peníze? Almužna to nebyla, ač mu je mlynář hodil a řekl mu: "A teď už jdi!" — A poctivě vydělány také nebyly.

Pálily ho ty bankovky opravdu v kapse a ač několikrát po nich sáhl, nedovedl je vyndati a přepočítati. Styděl se sám před sebou. A při tom měl zlost, že se stydí. Co na tom? sám si domlouval. Mlynář je vinen a on ho má v hrsti. Ať tedy platí! Tak se to ve světě dělá. Nedáš-li povím, co na tebe vím!

Ale ač měl Vavřík svědomí dosti široké, napovídal mu: Všeli a neudáš-li, jsi spoluvinníkem. Rozpomínal se na vojnu. Měl tam kamaráda, prostého vojáka, jako byl on sám. Ten překvapil šikovatele-manipulanta při nějaké krádeži a od té chvíle držel ho v ruce. Mámil z něho peníze, vynutil z něho i to, aby na jeho přímluvu byl povýšen na kaprála. A i pak ještě stále z něho tahal, ač manipulant, nemoha stačiti těm požá-

dvákům, kradl dále. Byl by kradl i tak, ale snad méně. Leč učinil z něho, jenž o zločinu věděl, svého účastníka. Kradli spolu, až konečně vše propuklo a — jeden se oběsil, druhý zastřelil —

Spoluvinníkem —! Vavřík se tomu zasmál. Vždyť vlastně on ten mlynář — Vavřík ani nedomyslí, jakoby se bál, že by mu někdo, snad Dolanský sám, až se s ním zase setká, tu myšlenku mohl vyčísti na čele. A ne, ne — s tou prozraditi se nesmí! Co vlastně počínal? Byla to špatnost? Vavřík omlouval to sám sobě, jak dovedl. Schoval se za svou matku. Co zakusila ta ubohá zde mezi těmi lidmi, již ji ubíjeli svým pohrdáním! A co zakusil on sám! Ode všech a nejvíce od toho hrdého mlynáře, jenž svého času a ještě po návratu z vojny na něho pohlížel jako na ošlapka. Ej, zasloužený to na něho trest! A také na ni — na tu —

Jak ona na něho pohlédla tehdy na cestě z kostela! Jako kněžna, jež je uražena, že žebrač potulný osmělil se k ní povznésti zraků. Pokoří ji za to! Jaká to bude sladká pomsta, dvojnásob sladká, až bude Evičku držet v náruči a ona nebude se mu smět ani vzpírat! A až on, její muž, poručí: tohle tak a tohle jinak, protože já to chei! A mlynáře až zakřikne a pošle do jeho výměnkářské komůrky! A toho stárka Lukáše až vyžene z domu!

Všecko dobře, dobře tak — jenom těch peněz neměl bráti!

Starý voják měl smysl pro čest, ale trochu chybně vyvinutý, jak bývá u lidí, již nemají pravého mravního podkladu. Ukradnouti, vymámiti, vynutiti celý mlýn a Evičku s ním, a dát se za to proklínati, ej to nie! Ale tu pár zlatků — jež mu mlynář hodil jako výkupné zákeřníku, jenž ho přepadl — to ho pokořovalo!

Chvilku byl již na váhách. Vrátil se a hodil mlynář ty peníze pod nohy. Ale pak si pomyslí, že by tím mohl oslabiti své postavení. A hlavní věc — měl kapsu docela prázdnou a chtělo se mu pit a utráčet. Hráti v karty! Dnes a zítra ve městě — bude tam trh, budou tam handlíři, s nimiž byla také veselá zábava a na nich dalo se tolik vydělati, poněvadž třeba byli mazani, Vavřík byl ještě nad ně. Bez peněz musil by zůstat doma, a on — večera se těch karet namlsal a chtělo se mu hráti —

Se vztekem vzpomínal na Toničku, jež mu večera tak zažehnala štěstí a o tolik peněz ho připravila. Eh, kdyby se byl mohl večera alespoň pomstít!

Málo potěšen z peněz, jichž tak lehkou byl získal, došel domů. Stará Světačka zaměstnána byla s poklizením brlohu, jež snažila se proměnit v lidské obydlí.

Vavřík stanul na prahu a udiven pohlížel na matku, jež tak horlivě se točila a smežila, jak ji dosud neviděl. S radostí obrátila se k němu.

"Byla zde — —" oznamovala mu, svítíce očima, v nichž bylo dosud ohně dost, když právě nepropila rozum.

"Kdo zde byl?" ptal se mrzutě.

"No — ta, Dvorceká — —"

"Eh," mrzutě mávl rukou Vavřík. "A co tu chtěla?"

"Co chtěla! Tak se ptáš. Plakala, chudinka. Samou láskou pláče, kudy chodí pláče — A vypravovala mi, ubohá, jaké ti večera přinesla neštěstí. K vůli ní jsi prohrál!"

"Karty tak špatně padaly —"

"K vůli ní — sama se přiznala! A tolik peněz! Dítě, pamatuj se! Třicet zlatých — hotové to bohatství!"

Pokračování.

Co bývá z vymknuťin a pohmoždění? Jistě vyhojení, když se použije ihned St. Jakobs Oel.